

LATVIJAS MELIORATORU BIEDRĪBA

Reģ. Nr. 40008006571,
Struktoru iela 14, Rīga, LV- 1039
Tālr.: +371 29264678
lbmelio@lmb-melio.lv

21.08.2026. Nr.24-26

14. Saeimas deputātiem

saeima@saeima.lv

Zemkopības ministrija

pasts@zm.gov.lv;

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

pasts@varam.gov.lv;

Klimata un enerģētikas ministrija

pasts@kem.gov.lv;

Lauksaimnieku organizāciju sadarbības padome

losp@losp.lv;

Zemnieku saeima

birojs@zemniekusaeima.lv

Par likumprojekta “Grozījumi Krimināllikumā (Nr.1325/Lp14) neatbalstīšanu

Latvijas Melioratoru biedrība (turpmāk – LMB), saistībā ar likumprojektu “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 1325/Lp14), vērš uzmanību uz nepieciešamību pirms likumprojekta tālākas virzības vispusīgi izvērtēt tā iespējamo ietekmi uz meliorācijas sistēmu uzturēšanu, atjaunošanu un ekspluatāciju, kā arī uz zemes īpašnieku pienākumiem un tiesībām (t. sk. uz iespējamām kompensāciju pieprasījumiem).

Atbilstoši Ministru kabineta 2012. gada 18. decembra noteikumu Nr. 940 “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”, kas izdoti saskaņā ar Sugu un biotopu aizsardzības likumu, 23.punktu mikroliegumus neveido uz ekspluatācijas aizsargjoslām un objektos, kuriem noteikta attiecīgā aizsargjosla, ja mikrolieguma aizsardzības un apsaimniekošanas prasības ir pretrunā ar aizsargjoslas izveidošanas mērķiem, kā ar uz būvēm. Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu 12.panta otrās daļas 6.punktu viens no ekspluatācijas aizsargjoslu veidiem ir meliorācijas sistēmas aizsargjoslas. Saskaņā ar Aizsargjoslu likumu 18.panta pirmo daļu aizsargjoslas ap meliorācijas būvēm un ierīcēm tiek noteiktas, lai nodrošinātu meliorācijas būvju un ierīču ekspluatāciju un drošību.

Tomēr praksē uz meliorācijas sistēmām – valsts un pašvaldības nozīmes u.c. ūdensnotekām, grāvjiem, drenētām platībām virs drenu kolektoriem, drenāžas sistēmām un citiem meliorācijas sistēmu elementiem, aizsargjoslās – tiek konstatēti un reģistrēti Eiropas Savienības nozīmes biotopi. Piemēram, valsts nozīmes ūdensnotekas Ķekava posmā 2024.gadā tika konstatēts biotops 3260 “Upju straujteces un dabiski upju posmi” (turpmāk – Straujteces). Pirms tehnisko noteikumu izsniegšanas tā valdītājam dabas datu pārvaldības sistēmā “OZOLS” nebija informācijas, ka valsts nozīmes ūdensnotekas teritorijā būtu biotops.

Atbilstoši biotopu noteikšanas metodikai “Noteikšanas metodika „Eiropas Savienības nozīmes īpaši aizsargājamie biotopi Latvijā” (apstiprināta ar vides ministra 2010. gada 15. marta rīkojumu Nr. 93). (114.lpp) ir noteikts, ka: “biotopam atbilst visi upju posmi ar akmeņainu, oļainu vai grantainu gultni, kuros straumes ātrums ir lielāks par 0,2 m/s, kā arī visi dabiskie nepārveidotie

upju posmi neatkarīgi no straumes ātruma. Iedambēti, pārrakti, padziļināti upju posmi, kuros straumes ātrums ir mazāks nekā 0,2 m/s, netiek uzskatīti par šo biotopu". Tātad Straujteces definīcijai atbilst liela daļa Latvijas upes. Eksperta atzinums var būt pierādījums biotopa esībai, bet pats atzinums automātiski "neizveido" īpaši aizsargājamu biotopu.

Saskaņā ar Valsts vides dienesta (turpmāk - VVD) tehniskajiem noteikumiem, kas tiek izsniegti pirms darbu veikšanas, atjaunošanas darbi Straujteces posmā pilnā apjomā jau ir aizliegti. Šajā posmā ir pieļaujami tikai bebru dambju izvākšana, tādu koku sagāzumu izvākšana, kas kavē straumi, drenu izteku tīrīšana.

Taču, ja valsts nozīmes ūdensnotekas atjaunošanā ar ekskavatoru, piemēram, bebru aizsprosta likvidēšanas laikā tiek izrakta gultne, pārvietoti akmeņi, grants vai nogulumi, nobraukta gultne un krasts un tādējādi izmainīta Straujteces struktūra, iestādēm būs jāvērtē faktiskā ietekme uz konkrēto biotopu un tā funkcijām, kā arī jāvērtē vai nav nodarīts kaitējums biotopam. Ja tiek konstatēts, ka atļautās bebru aizsprosta likvidēšanas vietā faktiski veikta nejauša gultnes padziļināšana vai cita straujteces pārveidošana un šīs darbības rezultātā nodarīts likumā noteiktais kaitējums biotopam, ir vērtējami arī iespējamās administratīvās un krimināltiesiskās atbildības priekšnoteikumi. Tādēļ arī 1 cm gultnes padziļināšana ir neatļauta darbība par ko var iestāties kriminālatbildība.

No valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi" kā valsts nozīmes ūdensnoteku (turpmāk – VNŪ) pārvaldītāja viedokļa pastāv īpaša atbildības riska situācija, ja tiek veikti darbi, kuru faktisko ietekmi uz VNŪ sākotnēji projektētajiem parametriem nav iespējams objektīvi noteikt. Ja attiecīgā posma projektētie parametri ir nosakāmi tikai pēc vēsturiskās melioratīvās tehniskās dokumentācijas, tad pirms gultnes padziļināšanas vai citu parametru izmaiņas veikšanas ir jābūt iespējai pierādāmi noteikt gan sākotnējo stāvokli, gan paredzēto un faktiski veikto izmaiņu apjomu. Pretējā gadījumā nav iespējams droši konstatēt, vai uzturēšanas darbu laikā nav faktiski veikta neatļauta gultnes padziļināšana, paplašināšana vai cita meliorācijas sistēmas parametru maiņa.

Tomēr, ja aizsprosta likvidēšanas laikā tiek padziļināta, paplašināta vai citādi mainīta VNŪ gultne un šāda darbība nav paredzēta VVD tehniskajos noteikumos, tā ir neatļauta darbība. Ja šādas darbības rezultātā tiek nodarīts Krimināllikumā paredzētais būtiskais vai smagais kaitējums videi, var iestāties kriminālatbildība.

LMB, izvērtējot Straujteču noteikšanu praksi, secina, to aizsardzība šobrīd jau ir plaši izplatīta VNŪ, kas veikta neizvērtējot meliorācijas sistēmu funkcijas un šo sistēmu nozīmi sabiedrības, lauksaimniecības, infrastruktūras un plūdu riska pārvaldības nodrošināšanā un tā ir pretrunā ar Meliorācijas likumu un ar to saistītajiem normatīvajiem dokumentiem.

LMB ieskatā šādai pieejai nepieciešams vispusīgs sociālekonomiskais vērtējums, ņemot vērā arī Eiropas Savienības tiesību aktos noteiktos principus.

1. Par Eiropas Savienības tiesību aktu prasību ievērošanu

Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija Direktīvas 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību 2. panta 3. punkts paredz, ka, veicot pasākumus saskaņā ar direktīvu, jāņem vērā ekonomiskās, sociālās un kultūras prasības, kā arī reģionālās un vietējās īpatnības. LMB ieskatā, nosakot Straujteču aizsardzības prasības valsts nozīmes ūdensnotekās, ir nepieciešams pilnvērtīgi izvērtēt šo ūdensnoteku primārās funkcijas, tostarp meliorācijas sistēmu darbības nodrošināšanu, lauksaimniecībā izmantojamo zemju aizsardzību pret applūšanu, infrastruktūras aizsardzību un plūdu riska mazināšanu. Tāpat Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2024/1991 (2024. gada 24. jūnijs) par dabas atjaunošanu un ar ko groza Regulu (ES) 2022/869 65. punktā uzsvērts, ka atjaunošanas pasākumu mērķim būtu jābūt ekosistēmu ekoloģisko, ekonomisko un sociālo funkciju, tostarp to produktivitātes potenciāla, optimizēšanai, ņemot vērā to ieguldījumu attiecīgo reģionu un kopienu ilgtspējīgā attīstībā. Tāpat dalībvalstīm būtu jāņem vērā atjaunošanas pasākumu paredzamā sociālekonomiskā ietekme un aplēstie ieguvumi un iespējamie zaudējumi. Līdz ar to LMB ieskatā, pirms tiek noteikti tādi aizsardzības vai apsaimniekošanas ierobežojumi, kas var ietekmēt meliorācijas sistēmu darbību, ir nepieciešams izvērtēt to iespējamo ietekmi uz lauksaimniecību, zemes īpašniekiem, infrastruktūru, plūdu riskiem un sabiedrības interesēm kopumā.

2. Par meliorācijas ūdensnoteku funkcijām

Jāņem vērā, ka ūdensnotekas un grāvji pēc savas būtības ir cilvēka izveidoti vai pārveidoti ūdens novadīšanas objekti, kuru galvenais uzdevums ir nodrošināt ūdens novadīšanu no teritorijām. Šajās sistēmās ūdens plūsmas ātrums var būt lielāks par 0,2 m/s, kas ietekmē sedimentācijas un ūdens pašattīrīšanās procesus. Lauksaimniecības teritorijās no drenētām un meliorētām zemēm ūdenstecēs nonāk barības vielas, kas tālāk tiek aiznestas pa ūdensnoteku sistēmu un var veicināt eutrofikācijas procesus. Tieši tādēļ meliorācijas sistēmās tiek veidoti videi draudzīgi meliorācijas sistēmu elementi – mākslīgi virszemes ūdens mitrāji, sedimentācijas baseini, meandri un citi risinājumi, kuru mērķis ir samazināt piesārņojošo vielu nonākšanu ūdenstecēs un vienlaikus uzlabot ūdens kvalitāti.

LMB ieskatā šādu risinājumu ieviešana būtu jāveicina, nevis jāierobežo ar tādiem aizsardzības režīmiem, kas apgrūtina meliorācijas sistēmu uzturēšanu un nepieciešamo pārbūvi. Ņemot vērā, ka Latvijā tikai aptuveni 30 % virszemes ūdeņu ir labā ekoloģiskā stāvoklī, ir būtiski meklēt risinājumus, kas vienlaikus nodrošina gan ūdens kvalitātes uzlabošanu un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, gan meliorācijas sistēmu funkcionēšanu.

3. Par zaudējumiem zemes īpašniekiem un meliorācijas sistēmu uzturēšanas ierobežojumiem

Ministru kabineta 2010. gada 6. jūlija noteikumi Nr. 612 "Kārtība, kādā nosakāmi un atlīdzināmi zaudējumi, kas saistīti ar meliorācijas sistēmas bojāšanu, iznīcināšanu vai izmantošanas tiesību ierobežošanu" nosaka kārtību, kādā aprēķināmi un atlīdzināmi zaudējumi, kas saistīti ar meliorācijas sistēmas bojāšanu, iznīcināšanu vai izmantošanas tiesību ierobežošanu. Konstatējot aizsargājamus biotopus meliorācijas sistēmās un nosakot tiem aizsardzības prasības, kas praktiski ierobežo meliorācijas sistēmu būvju atjaunošanu, pārbūvi vai uzturēšanu, var tikt būtiski ierobežota šo sistēmu pilnvērtīga ekspluatācija. Tas savukārt var radīt zaudējumus zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem, tostarp neiegūtas ražas, applūdušu vai bojātu lauksaimniecības zemju, bojātu ceļu un citas infrastruktūras veidā. Tādēļ, nosakot vides aizsardzības režīmus meliorācijas sistēmās, nepieciešams savlaicīgi izvērtēt arī iespējamos ekonomiskos zaudējumus un paredzēt skaidru mehānismu, kā šādi ierobežojumi tautsaimniecībai tiks kompensēti.

4. Par klimata pārmaiņām un pieaugošajiem plūdu riskiem

LMB ieskatā līdz šim nav pietiekami izvērtēta plānotās pieejas ietekme saistībā ar klimata pārmaiņām un plūdu risku palielināšanos.

Pēdējos gados Latvijā arvien biežāk tiek novēroti ekstremāli nokrišņi un plūdu gadījumi, kas rada būtiskus zaudējumus lauksaimniecībai, infrastruktūrai, pašvaldībām un valstij kopumā. Šādos apstākļos funkcionējošām meliorācijas sistēmām ir būtiska nozīme ūdens novadīšanā un plūdu seku mazināšanā. Piemēram, 2017. gada plūdi radīja valstij zaudējumus aptuveni 380 milj. EUR apmērā. Lauksaimniekiem tika kompensēti 22,8 milj. EUR, tostarp piesaistot Eiropas Savienības Solidaritātes fonda līdzekļus 17,7 milj. EUR apmērā. No šiem līdzekļiem aptuveni 13 milj. EUR tika novirzīti meliorācijas sistēmu atjaunošanai, bet 4 milj. EUR – ceļu atjaunošanai. Nākamie būtiskie plūdi Latvijā tika piedzīvoti 2023. gadā Jēkabpilī, kur cieta vairāk nekā 450 saimniecības. Apdrošinātāji zaudējumus sedza aptuveni 200 tūkst. apmērā EUR, savukārt valsts piešķīra vēl aptuveni 160 tūkst. EUR. 2024. gadā plūdi skāra valstspilsētas Jūrmalu, Jelgavu un tai piegulošo apkārtni, radot zaudējumus aptuveni 20 milj. EUR apmērā. Savukārt 2025. gadā pārmitro apstākļu radītie zaudējumi sasniedza aptuveni 90 milj. EUR. Arī 2026. gada plūdi Kurzemē provizoriski ir radījuši zaudējumus vairāku miljonu eiro apmērā. Tādējādi plūdi pēdējās desmitgades laikā Latvijā ir radījuši zaudējumus vairāk nekā pusmiljarda eiro apmērā.

Ņemot vērā minēto, LMB uzskata, ka meliorācijas sistēmu uzturēšanas un atjaunošanas iespēju ierobežošana kā laukos, tā pilsētā bez pilnvērtīgas ietekmes uz plūdu riskiem, augsnes auglības saglabāšanas un ūdens ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanas izvērtējuma var radīt būtiskus papildu zaudējumus gan zemes īpašniekiem, gan pašvaldībām un valstij kopumā.

5. Latvijas Melioratoru biedrības priekšlikums

Pamatojoties uz iepriekš minēto, Latvijas Melioratoru biedrība aicina:

1. neatbalstīt likumprojektu “Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 1325/Lp14) otrajā lasījumā;
2. atgriezt likumprojektu Saeimas Juridiskajā komisijā tālākai starpnozaru izvērtēšanai un pārstrādāšanai;
3. pirms likumprojekta tālākas virzības izvērtēt tā ietekmi uz meliorācijas sistēmu uzturēšanu, atjaunošanu un pārbūvi;
4. izvērtēt iespējamās sociālekonomiskās zaudējumus zemes īpašniekiem, lauksaimniekiem, pašvaldībām un valstij;
5. izvērtēt plānoto regulējumu kopsakarā ar klimata pārmaiņām un pieaugošo plūdu risku Latvijā;
6. nodrošināt, ka aizsargājamo biotopu saglabāšanas mērķi tiek saskaņoti ar meliorācijas sistēmu funkcionēšanas, ūdens novadīšanas un sabiedrības drošības interesēm.

LMB konceptuāli iebilst pret kriminālatbildības piemērošanu un grozījumu pieņemšanu šādā redakcijā. Neskaidrus jautājumus, kas saistīti ar iespējamās kriminālatbildības piemērošanu, nedrīkst atlikt uz likumprojekta izskatīšanu tikai trešajā lasījumā. Pirms kriminālatbildības paredzēšanas par darbībām, kas var būt saistītas ar meliorācijas sistēmu uzturēšanu, atjaunošanu vai pārbūvi aizsargājamo biotopu teritorijās, ir nepieciešams skaidri definēt tiesību normu piemērošanas robežas, izņēmumus un atbildības priekšnoteikumus.

Latvijas Melioratoru biedrība aicina nodrošināt līdzsvarotu pieeju, kas vienlaikus aizsargā dabas vērtības un ņem vērā lauksaimniecības, infrastruktūras, zemes īpašnieku un sabiedrības drošības intereses, nodrošina meliorācijas sistēmu drošu funkcionēšanu un apsaimniekošanu.

Latvijas Melioratoru biedrības
valdes priekšsēdētājs

Staņislavs Šķesters

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU